

ULOGA IVANA MERZA U LITURGIJSKOJ OBNOVI*

*"Fuit homo missus a Deo,
cui nomen erat Joannes"*

(Ivan 1,6)

Na prvom hrvatskom liturgijskom kongresu, ovdje na Hvaru, prije 50 godina, rečeno je za IVANA MERZA: "Dr Ivan Merz prvi je popularizirao upotrebu Biblije i dubokim religioznim životom ostavio najdublje brazde u mnogim dušama za razvoj liturgijskog života" (CROATIA ORANS, str. 108/109). Istom je prilikom rečeno, da je to Ivan Merz učinio "kao svjetovnjak i književnik".

Bilo je to svega osam godina nakon smrti Dra Ivana Merza. Prošlo je više od pola stoljeća da je Ivan Merz, taj "Božji Orao zlatnih krila", zaklopio svoje umorne oči, prešao u ŽIVOT i "svima postao sve". Danas je Ivan Merz, usprkos malog broja neznačajnijih pojedinaca, koji drukčije misle, velebna pojava u hrvatskom katolicizmu. Uz biskupa Antuna Mahnića sigurno najznačajnija pojava u hrvatskom katoličkom pokretu XX. stoljeća. Merz je danas uzor katoličkog svjetovnjaka i primjer nesebičnoga katoličkog javnog radnika. Riječi izrečene o njemu ovdje na Hvaru prije pedeset godina nebrojeno su puta potvrđene u raznim prilikama i okolnostima rada za liturgijsku obnovu u Hrvatskoj.

IVAN MERZ, rođen 16. prosinca 1896.g. u Banja Luci od dobrih i plemenitih, ali vjerski sasvim liberalnih, roditelja. Majka mu je bila inovjerkica (Židovka). Odrastao je jedinac u vrlo dobrim materijalnim mogućnostima, razvijao se posebno u pravcu umjetnosti i književnosti. U toku gimnazijskog naukovanja dolazi u doticaj s poznatim hrvatskim katoličkim javnim radnikom prof. drom Ljubom Marakovićem, koji od tada snažno utiče na formaciju i intelektualni razvoj tog mladića plemenite duše i velikih intelektualnih sposobnosti. Merz u mladim godinama prihvaća katolicizam, ali je to još uvijek za njega, kako je to sam nazvao: "estetski katolicizam". Nije to još ona snažna, produhovljena vjera ("rationabile obsequium"!) kasnijih godina, koja će u "krvi i plamenu" I. svjetskog rata na talijanskoj fronti izvršiti duhovni preporod da bi za vrijeme studija u Beču i Parizu zaokružila formaciju toga "providencijalnog čovjeka Hrvatske".

Nakon odlučnog istupanja iz vojne akademije u Bečkom Novom Mjestu, u koju se upisao po želji svojih roditelja, odlazi u Beč, studira pravo i filozofiju, upisuje se u katoličko akademsko društvo "HRVATSKA" i u to vrijeme počinje njegova formacija katoličkog intelektualca. Kao dvadesetgodišnji stu-

* Predavanje održano na simpoziju o pedesetoj obljetnici I. hrvatskoga liturgijskog kongresa u Hvaru, od 4-7. studenoga 1986. godine

dent mobiliziran je i nakon vojne naobrazbe odlazi na frontu, gdje je proboravio teške dvije ratne godine 1917. i 1918. Merz doživljava ratne strahote, užasna razaranja i ubijanja. U tim prilikama napušta svoj "estetski katolicizam" da bi konstatirao da je "Mysterium vitae - krvlju obliven čovjek!" Rat i njegove strahote Merza su konačno duhovno formirale. Nakon rata vraća se u domovinu, nastavlja započeti studij filozofije u Beču, da bi svoje znanje proširio studijem filozofije u Parizu za vrijeme dvije školske godine.

Nakon rata Merz se aktivno uključuje u djelovanje hrvatskoga katoličkog pokreta. Najprije kao predsjednik Omladinskog saveza, a zatim kao potpredsjednik i tajnik Hrvatskoga Orlovskog Saveza.

Merz je umro vrlo mlad, nije doživio ni svoj 32. rođendan. Kao aktivni katolički javni radnik (student i profesor) djelovao je nepunih deset godina.

Svojim je radom, a još više svojim životom te svojim primjerom, ostavio neizbrisivi trag u hrvatskom katolicizmu. Najveća mu je zasluga da je bio prvoborac vanstranačke Katoličke Akcije, istaknuti radnik na polju liturgijske obnove i oduševljeni pristaša potpune rimske orijentacije hrvatskih Orlova.

Intelektualac velikog formata, odgojen na izvorima evropske kulture, poznavalac više živih jezika, izgrađeni katolički svjetovnjak, duša velikoga apostolskog žara i sklonosti umjetnosti, bio je po naravi stvari upućen da u svom osobnom životu i javnom djelovanju bude i istaknuti pobornik suvremenoga liturgijskog gibanja. Za Merza je liturgija "umjetnički refleks unutarjnega Božeg života" i "izražaj duše Crkve".

Merz je upoznao suvremeno liturgijsko gibanje i liturgijski život za vrijeme svog boravka u Beču i Parizu. Ne samo da je s teoretske strane solidno proučio najsuvremenija liturgijska djela, nego je - a to je za njega najvažnije i karakteristično - sam proživljavao sv. liturgiju i sudjelovao na raznim liturgijskim sastancima, konferencijama i obredima.

Merz je - ta velika i čista apostolska duša! - od prvih početaka svoga javnog djelovanja osjetio da je središte sv. Liturgije EUHARISTIJA, pa je najprije u svom životu, a zatim u životu svojih dragih Orlova, proveo borbu protiv grijeha, borbu za euharistijski život i liturgijsko doživljavanje "nutarnjega Božjeg života".

Nije stoga ni čudo, da je profinjena umjetnička duša Ivana Merza odlučila da i za svoju doktorsku disertaciju na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, iz francuskog jezika i književnosti izabere temu koja se sva bila liturgijska, a opet s gledišta književnosti zanimljiva: "Utjecaj liturgije na francuske pisce od Chateaubrianda do danas". Merz je tom svojom dizertacijom doprinio i svojoj struci i svom pozivu apostola. Merčevo djelovanje na polju liturgijske obnove možemo podijeliti na tri dijela:

- a) osobni liturgijski život;
- b) pisana riječ na polju liturgijske obnove;
- c) djelovanje na liturgijskoj formaciji novog naraštaja.

A) *Osobni liturgijski život*

Od prvih - da tako kažemo - liturgijskih susreta u Beču, pa do upoznavanja i dubljeg liturgijskog gibanja u Francuskoj, Merz je najprije svestrano upoznao liturgiju za život Crkve i za svoj osobni život, i sebi svojstvenom životnom ozbiljnošću i upornošću, svakodnevno je provodio svoj vjerski život u skladu s onim što Crkva traži od vjernika koji je liturgijski formiran.

Merz svakodnevno liturgijski prati Sv. misu, dnevno se pričešćuje, dnevno razmatra na temelju misala, sudjeluje u svečanim liturgijskim obredima, proživljavajući ljepotu i smisao liturgije.

Svojim je studijem produbljavao svoju vjeru i svoje liturgijsko uvjerenje. Zadnjih godina života molio je i brevijar.

Merčev "Misal quotidien" postao je poslovičan, a njegov osobni primjer pomažanja u crkvi i za vrijeme liturgijskih obreda predstavljao je značajan faktor u njegovoj apostolskoj djelatnosti.

B) *Pisana riječ na polju liturgijske obnove*

Merz je duboko shvatio važnost liturgije za pojedinca i duhovnu obnovu nove generacije, pa se u svojim apostolskim nastojanjima posebno brinuo da se liturgijska misao proširi, upozna i u život provodi.

Osim svoje doktorske disertacije, koja je značila novum i na Filozofskom fakultetu u Zagrebu i u nastojanjima mladih hrvatskih katoličkih intelektualaca, Merz od 1922.g. sistematski objavljuje kraće ili dulje članke iz područja upoznavanja i širenja liturgijske misli. Dvadesetak članaka za nepunih šest godina predstavlja značajan doprinos širenju liturgijske misli. Osim tih članaka, brojna Ivanova pisma suradnicima i prijateljima (svećenicima i svjetovnjacima) o liturgijskoj obnovi, životu s Crkvom i životu po Euharistiji, dokaz su koliko je Merz nastojao oko liturgijske obnove pisanom riječju.

Dnevnik Ivana Merza (vođen od 1914. do 1924.g.) slika je Ivanova liturgijskog života, liturgijske orijentacije i liturgijskog apostolata.

Merz je svoje članke o liturgijskom životu i liturgijskoj obnovi namijenio svim hrvatskim katolicima, a ne samo Orlovima i Orlicama, jer je te članke objavljivao u raznim listovima i časopisima (Hrvatska Prosvjeta, Katolički list, Narodna politika, Nedjelja, Život, Posestrimstvo, Luč, Za vjeru i dom, Franjevački vjesnik). Zanimljiva je činjenica, da je Ivan Merz prvi i jedini komentirao pojavu Kulewaldovog "Rimskog misala", dok to nisu učinili ni stručni listovi, vođeni i uređivani od svećenika.

C) Djelovanje na liturgijskoj formaciji novog naraštaja

Merz je svojim radom u orlovskoj organizaciji (nepunih šest godina!) značajno doprinio i liturgijskoj obnovi i liturgijskoj praksi mlade hrvatske katoličke generacije. Orlovsko-križarska organizacija (1920-1945) najbrojnija i najdinamičnija organizacija hrvatske katoličke mladeži u prvoj polovici XX. stoljeća, svoju idejnu i duhovnu formaciju duguje najviše Ivanu Merzu. Spisi Ivana Merza, njegovo neposredno organizacijsko djelovanje, a osobito njegov svetački smjer, predstavljaju temelj te organizacije. Liturgijska obnova, liturgijska praksa i sudjelovanje u liturgijskom pokretu sastavni su dio djelovanja orlovsko-križarske organizacije. Zahvaljujući Ivanu Merzu, brojne orlovsko-križarske organizacije (seljačke, radničke, đačke, studentske i starješina) prihvaćaju ideju suvremene liturgijske obnove i provode je u svom osobnom životu i organizacijskom djelovanju.

Merzove smjernice, a najviše Merzov primjer, postaju na polju liturgijskog života i djelovanja nezaobilazni čimbenik rada te značajne organizacije mladića i djevojaka.

Liturgijsko se znanje i liturgijska se praksa provodi u svim društvima, na redovitim sastancima, a posebno na brojnim tečajevima, osobito onim ferijalnim za đake i studente. Liturgijska su predavanja česta, zajedničke su mise i pričesti u skladu s liturgijskim životom Crkve. Pojedina su društva (osobito đačka i studentska) imala i posebne "liturgijske sekcije", kojima je bila svrha: bolje upoznavanje liturgije, prakticiranje jačega osobnog i zajedničkoga liturgijskog života.

Orlovsko-križarski listovi (tamo od "Posestrimstva" pa do "Nedjelje" uvode posebne "liturgijske kutiće", odnosno redovite članke i informacije o liturgijskom životu.

Liturgijska je praksa bila ne samo vezana uz obvezatnu mjesečnu zajedničku Sv. pričest nego je bila i vid liturgijskog apostolata među vjernicima, kojima je bila novost zajedničko liturgijsko sudjelovanje mladića i djevojaka u Sv. misi.

Merzovom nastojanju i nastojanju njegovih sljedbenika na polju liturgijske obnove treba zahvaliti da smo doživjeli pet izdanja "Rimskog misala", dva izdanja "Nedjeljnog misala" i šest izdanja izvadaka iz Rimskog misala: "Sveta misa".

Orlovi i Križari su u okviru svog apostolata tiska, širili i liturgijska izdanja, a posebno, časopis "Život s Crkvom". Križari i Križarice omogućili su da u njihovim društvima don Josip KIRIGIN, sada naš zaslužni o. Martin, održi brojna liturgijska predavanja u Zagrebu i u provinciji, koja su znatno doprinijela liturgijskoj formaciji članstva.

Valja istaknuti, da je među osobitim promicateljima liturgijskog pokreta u

Hrvatskoj bilo mnogo neposrednih suradnika Ivana Merza i onih, koji svoju duhovnu formaciju zahvaljuju Ivanu Merzu kao članovi ili duhovnici orlovsko-križarskih društava (Franjo ŠEPER, Dragutin KUKALJ, Ivan ŠKREBLIN, Josip-Marino KIRIGIN, Antun SPICIJARIĆ, Ivan JÄGER, Dušan ŽANKO, Ante RADIĆ, Ante MILIČIĆ, Marko KLARIĆ, Ante ŠKOBALJ, Marko STANIĆ i drugi).

Nije slučajno da je vrlo zaslužni znanstveni liturgijski pisac i veliki promicatelj liturgijskog života i rada u Hrvatskoj, Dr Dragutin KNIEWALD bio i Merzov suradnik i pisac dvaju životopisa Ivana Merza (Zagreb 1932.g. i drugi u rukopisu, Zagreb 1964) prvi je životopis Ivana Merza vrlo značajan za liturgijsku formaciju mlade generacije Križara.

Među onima koji su bili protivnici liturgijske obnove ili iznosili neliturgijske poglede, nema suradnika Ivana Merza niti su takvi izrasli iz orlovsko-križarske organizacije.

* * *

Vratimo se u Hvar, ali ne prije 50 godina, nego 1927.g. kada je Ivan Merz ovdje tražio oporavak svom teško narušenom zdravlju.

Prije odlaska u Hvar Merzu je stavljeno u dužnost pripremiti teren za osnivanje orlovske družtva u mjestu Hvaru. Na pitanje svoga mlađeg suradnika, kako stvar stoji i što je učinio, Merz je vrlo jednostavno odgovorio: "Pa ja nisam još ništa napravio... lako je ostvariti društvo, ali prije toga treba u okolinu, koja će društvo podržavati, unijeti smisao za crkveni apostolat i duh K.A. Ja sam to pokušao da sâm živim pojačanim duhovnim životom... jer je za ove ljude malo čudno, ako svjetovnjak pristupa dnevno Sv. pričesti..."

Merz je, naime, dnevno sa svojim francuskim Misalom dolazio u hvarsku katedralu i *primjerom govorio* mnogo više, negoli riječima.

Merz, taj veliki suvremeni apostol hrvatske mladeži, dobro je znao da "*Bogu nije potrebna naša pamet, nego više naš život!*"

Merz je iz dubine svoje plemenite, apostolske i nesebične duše znao da je za katekumena *svjedočenje* najvažnije. O tome bi trebalo - osobito danas - mnogo govoriti, ali ja bih s time završio!

Doista:

Fuit homo missus a Deo!